AUTORI

Novak Kilibarda: Dramski iskaz memoara Anta Dakovića

postavio/la OKF dana 28/07/2016 0 KOMENTAR/A

Novak Kilibarda: Dramski iskaz *memoara* Anta Dakovića

SCENA I

Izlaze iz Pećine vojvoda Anto, Nikola Kašiković, novinar „Bosanske vile“, i momak-sluga Radivoje.

VOJVODA ANTO: Eto, vrli moj Kašikoviću, vidijo si Dakovića Pećinu koju će Graovljani spominjati dok traje njijova šemena, pa kad bideš o njoj piso nit je krpaj nit veličaj, no po duši tačno je opiši. A umjećeš e viđu da si učevan i školarac.

NOVINAR KAŠIKOVIĆ: Uvaženi vojvodo, lako je opisati slavnu Pećinu Dakovića koju je već istorija smjestila u svoje matično tkivo, ali nije lako opisati Vašu impresivnu ličnost, nije lako čitaocima dočarati gromadni lik Vašeg oca, junaka i mučenika, vojvode Jakova, nije lako sažeti u tekst istoriju Grahova. Pa Vas najljepše molim da mi, po svom izboru, ispričate ključne događaje Vašeg pedigrea, istorije Grahova i Vaše životne i vojvodske biografije.

VOJVODA ANTO: Ne bik bijo kapac da uljezem u toliku priču da si okle drugo no iz Sarajeva. Ti si iz grada na Miljacki ladnoj vodi koji prelazi iz jedne carske ruke u drugu ka darovna jabuka. Do juče vas je držo za kapuricu padiša iz Stambola, a danas vas skube za perčin ćesar iz Beča. Nadam se u Boga da će pravoslavno šljeme, koje je pretrajalo silne vjekove pod Osmanlijama pretrajat i pod Švabama. A izduraće ako ne pitate svoga komšiju da li se krsti ili klanja, no čija mu krvca grije prsi i čije ga je mlijeko zadojilo – kako kaže vladika Rade u *Gorski vijenac.* Pa ajde da ti pričam.

SCENA II

Vojvoda Anto i novinar Kašiković stoje ispred Pećine. Vojvoda nudi duvanćesu novinaru, oba smotavaju cigarete, novinar uzima šibice iz džepa, pripaljuje vojvodi pa sebi. Momak Radivoje donosi škanjeve i sto. Šedaju, novinar vadi iz torbe pisaći pribor.

NOVINAR KAŠIKOVIĆ: Otkada, vojvodo, obitava Vaša porodica u Grahovu?

VOJVODA ANTO: U dugo bi bilo pričat, ma ću skraćivat koliko mognem. U Daka su bila tri sina: Jakov, Simo i Jovan. Imo je jednu šćer, bilo joj je ime Sanda. U to isto vrijeme dodigo je na Viluse Jovan Kovačević iz Bosne i zaprosijo šćer u Daka. Nije mu je Dako stijo dat stoga što Jovan nije imo jednoga oka.

Toga istoga vakta naljezi turski svatovi iz Korjenića, vodili su đevojku u Nišiće. Znali da u Daka ima dosta te svratili u njega na konak. Dako naredi večeru svatovima, a konjima nadaj dosta ječma i sijena. Pošto su večerali, Turci naćeraju Daka da im kuva alvu od meda i šeničnog brašna. Dako moradi i to im učini. Pošto svani, kreni Turci doma da idu, pa u kretanju zaučini:

– Zbogom Dako i vala ti, u zdravlje da se vidimo!

A Dako im na to odgovori.

– Ajte zbogom, Turci, ali vi ja više nigda alvu ne kuvo!

Otale Turci pođi, a Dako zovni Jovana Kovačevića:

– Ajde, Jovane, da dižemo u Graovo i daću ti šćer Sandu da se š njom oženiš.

NOVINAR KAŠIKOVIĆ: A pita li Dako Sandu, odnosno je li ona i prije htjela poći za Jovana kad ju je prosijo?

VOJVODA ANTO: Nije tada otac pito šćer oće li poć za toga i toga koji je prosi, no je on odlučivo po svojoj volji ka što se i danas brezmalo vazda čini… No, što ti pričam… Jovan na to pristani te se njig dvojica dignu s Vilusa i pređi u Graovo. U to vrijeme Graovo je bilo pusto, samo su Crnogorci dolazili s ovcama i ostajali pro zime. I Dako i Jovan nađi mljesta đe će se koji naseliti. Dako nađi ovu veliku pećinu i u nju vodu. A Pećini, ko što si vidijo, niđe kraja nema niti joj je mogo niko kraja naći. I tu Dako nađi mljesto te se naseli. A Jovan nađi mljesto pod Brankovicu. I tu ima voda te ne manjkava nigda gotovo.

SCENA III

Dolazi vojvodina Stana s priborom za kafu. Tu je srebrna tabaka, mesingani veliki ibrk i fildžani. Momak Radivoje nosi bocu rakije pečatlije i dvije čaše. Ustaje novinar Kašiković i učtivo se klanja Stani, ona mu daje znak rukom da šedne.

VOJVODINA STANA: Ne dižite se pred ženu na noge, to nije u nas običaj, no evo vi ibrik mrke kave, a vi mećite lokumova cukra koliko vam trebuje. Znam da je Antu mila grka kava, oće da mu nalikuje na grki život kakav mu je bijo mlogo puta. Na zdravlje Vi bila priča i šednica, a ti, Radivoje, skokni jopet do mene kad ti što Anto zapovidi. Uzdravlje.

VOJVODA ANTO: Ženski ti je stvor na svako mljesto isti, ženska priča ne pita ko je Bula, ko Vlainja, a ko Bijela latinka. No, da nastavimo… Pošto su se ova dva naselili na Graovo, doselili su se i Bulajići. Oni su od Dragojeva sina najstarijega. Svi mi koji se dijelimo na porodice svi smo od Dragoja, a Dragoe je š četiri sina i jednom đevojkom došo iz Kuča. Oni isto ko mi sada slavimo Svetoga Nikolu, slava mu i milos!

Pošto su Graovo naselili, dogovorili se Dako i Jovan da pođu na Cetinje, sad ne znam jali u vrijeme vladike Danila jali vladike Vasilija Petrovića. Pristupi ti oni vladičinoj ruci i kaži mu kako su dodigli u Graovo da stoje, a da su došli na Cetinje da se potpišu da su otada pa zavazda Katunjani. Isti vladika Petrović zavedi u protokol: kako Dako Sladojev naseli Graovo da se zove Graovo od Katunske Naije i da dava Dako svake godine crkvi Svetoj Gospođi dvades i četiri dukata i dva tovara masla s Graovljanima. Otole ti se on i Jovan povrati na Graovo.

NOVINAR KAŠIKOVIĆ: A kako je na taj njihov postupak reagovala Turska vlast, jer je, koliko znam, grahovski atar tada zvanično bila turska teritorija?

VOJVODA ANTO: Baš sam to imo namljeru da ti kažem, no ti malo zbrza s pitanjem…

Čuj Turci korjenićki da se Graovo naseli pod imenom vladike crnogorskoga, pa počni prijetiti da će ig otole išćerati. Stoga se sastani Graovljani i pošlji Daka s pismom u Bosnu Veziru travničkome. Vezir primi Daka i daj mu buruntiju da je knez od svega Graova. Kad to čuj Crnogorci, oni ti udari na stoku Dakovu u Graovo, stoku mu plijeni, a Daka ubij u Strekanicu, blizu granice austrinske.

Potlje Daka nastani knezom na svo pleme Graovsko Dakov sin Jakov. Ali novoga kneza počni mrzjeti Turci đe ima posla s Crnogorcima, te ti oni podmiti istoga sinovca Jakovova te on ubij strica u svoju kuću. Od Jakova je ostalo samo jedno muško dijete, ime mu je bilo Pero. Nije mu bilo ni dvije godine, a majka mu je od Uljarevića iz Bilećkije Korita. Majka ti Perova, a žena Jakovova, uzmi malog sina Pera te š njim pobježi u svoj rod u Korita. I ostala je u rodu sve dok joj je njizin sin Pero navršijo dvanes godina.

Naljezi ti jednom Turčin Hasan Ljuca iz Nišića, pa kad je vidijo da je to muško dijete od dvanes godina prikladno pogledati, upitaj čije je. Kad su mu Uljarevići rekli čije je dijete i okle je, Ljuca ti naćeraj njegovu majku da odma prtlja u Graovo što je ona učinjela. Pero je rasto, pa kad je dorasto do oružja bijo se i koljedavijo i s Turcima i s Crnogorcima, a najpotlje je dobijo vezirovu buruntiju da bide knez na Graovo ka što mu je i otac bijo.

NOVINAR KAŠIKOVIĆ: Uvaženi vojvodo, ja sam mislio da su Vaši Grahovljani patili samo od Turaka, a Vi kao da ne pravite razliku između Turaka i Crnogoraca kad pominjete slavnu prošlost Vašeg plemena.

VOJVODA ANTO: I ođe mi grabiš miso, vidi se da si školarac. A viđećeš da su moji Graovljani bili između čekića i nakovnja. Ovo što si dosad čuo sve mi je pričo pokojni mi otac Jakov, laka mu zemlja, ai ovo što ti nastvljam pričati najviše izlazi iz njegovije riječi…

Godine iljadu osamstotina i sedme, naučili Rusi Crnogorce da krenu na Klobuk i Koreniće, te ig Sveti Petar, slava mu i milos, poslušaj i kreni. Ka i vazda – Rusi okom, a Crnogorci skokom! Knez Pero sa Graovljanima kreni da otimaju Klobuk od Turaka. No, Rusi plamiraju jedno, a Bog savaot namlješta drugo! Akni bogme Turska sila od Trebinja te nagni da blješe Rusi i Crnogorci i tu ti se mlogo, mlogo Rusa polomilo niz jednu gredu kod Klobuka koja se i danas nazivlje Moškovska greda. Onda ti Turci ametice zapali i Dolove i Viluse i Zaslap i Graovac i sve Graovo do kuće Perove. Pero nije dopuštijo da mu zapale kuću no se iž nje branijo, te s onu bandu njegove kuće ništa nije zapaljeno. Turci su se onda vrnuli natrag. Pero ti tada otidi u Risan kod ruskog brigadijera koji je nafundo Svetoga Petra da krene na Turke. Nađi ga i knez mu Pero učaprilji:

– Vi, gospodine, dođoste s vašom vojskoj pa nas zavadiste s Turcima, pa uputa vrnuste se natrag. Kućemo mi sada, gospodine, na zli put? Naše roblje pišti na golu podinu. Kuće nam popališe i sve uzeše! Sade ne znamo kućemo i šta ćemo od života svoga! Zemlja tvrda, a nebo visoko!

NOVINAR KAŠIKOVIĆ: Nešto mi to liči, vojvodo, na naše vrijeme, kad je majka Rusija digla od Bosne ruke, a Austrija došla na naš vatan kao da joj je ostao od devet djedova!

VOJVODA ANTO: Ostavimo se, dijete, visoke politike, ja ti pričam ono što mi je otac pričo, to ćeš ti prenositi kako ti ja pričam, a ti za sebe tumači kako ti je volja. No, naspi još po jednu čašu da nam se ne bi oladila priča…

Ruski ti brigadijer na to izvetmaj Peru da će na Graovo vazda mislit majka Rusija i neka se uzdaju samo u nju i u Boga svemogućeg. Onda ti isti brigadijer potegni atestat iž špaga te ga pritisni svojijem murom i potpiši svojom rukom. Atestat je izgovaro da su Graovo, Banjani i Zupci vljerni dovijeka majci Rusiji koja misli na njig i kad spava.

Knez ti Pero tisni ruski atestat u njedra, a pomiri se s Turcima. S Turcima se pomiri, a tajno potegni na Cetinje koje je dobro ljubijo. Tako ti je moj đed Pero rastezo između Moškova, Turaka i Svetoga Petra, slava mu i milos! Tako ti je trajo i pretrajavo dok su najpotlje Turci potplatili Nikolu Ivanova, koji je od iste Perove rodice, te ti on ubij kneza Pera i pobljegni u grad Ničićki sa svoja dva brata. Rekaše pokojni mi otac Jakov da se to zlo dogodilo iljadu osamstotina dvadeset i šeste godine.

Potlje smrti Perove, mostarski vezir Ali-paša metno je moga oca Jakova, a Perova sina, da je starješina na svo Graovo i Graovljani ga dragovoljno primi. Tako su ti Turci radili i na druga mljesta: oca metni pod kupus, a sina mu metni za kneza! Pošeci u Pljevlja kneza Stojana Karadžića, a zakneži mu sina Šuja, pošeci popa Milutina Cerovića iz Tušinje, a postavi za kneza sina mu Novicu.

Otac mi Jakov s prva se s Turcima lijepo vlado, Turci nijesu dodili u Graovo da što sude, no su sve njemu propuštali. No, vazda je bilo četa iz Crne Gore koje su kroz Graovo išle u plijen po Ercegovini. E tijem su ti četama pristupali i Graovljani, kao Vuk popov Bulajić, Mitar popov Kovačević, Šuko Milović, ko i drugije mlozina! To je tako trajalo sve do iljadu osamstotina i šeste godine.

SCENA IV

MOMAK RADIVOJE: Vojvodo, došo je najamlik bujera Ćatovića iz Risna, kaže ima sprešnu poruku za tebe…

VOJVODA ANTO: Slušaj, Radivoje, nemoj me više prekidat dok pričam s ovijem čoekom, osvem ako ne dođe saija od Gospodara š Cetinja. Sa svijem drugijem što me potražuju neka mirita Stana, a ona će znat ko valja da me čeka, a kome treba poželjet sretan put. Ajde sad!

SCENA V

VOJVODA ANTO: Ma đe smo ono, Kašikoviću, stali, stara glava ne povežuje niti ko što je povezivala, nalij tu mučenicu da se zagrije duša… E, dokaži ti Ali-paši u Mostar Lazar Todorov da Graovljani šuruju š Crnogorcima, te ti Ali-paša stani kupiti vojsku da utalumi Graovo. Piši ti Ali-paša Smail-agi Čengiću u Lipnik da njegov kadiluk kupi – jednako Turke bojovnike i raju u bašibozluk. Isto tako je piso Hasan-begu Rasulbegoviću u Trebinje i svijem ostalijem kadilucima u Ercegovinu da pobodu barjak u meraju i poda nj skupe kalabaluk vojske da se utalumi Graovo na krajini ljutoj! Tako Vezir napiso agama i begovima, a mome ocu vojvodi Jakovu nagilito buruntiju da mu iz istije stopa donese u Mostar harač od Graova i da mu dovedu četobaše graovske: Vuka Popova, Mitra Popova i ostale koji su ugazili u smijes s Crnogorcima.

Moj otac je stijo da odnese harače u Mostar i da se da dževap od rđavije ljudi, jer je znao da se sa silom turskom ne more nakraj – izaći. Stijo on i sazvo Graovljane u skupštinu, no mlozina zaviči da ne daju harače od tad pa zadovijek. Uoblili glas i jednačito zavikali:

– E bogme, Jakove, ne damo harača u zdravlje našeg Gospodara na Cetinje!

A ti si, Jakove, čini nam se, polovinu Turčin!

Tako Graovljani, a moj otac nemadi kud, no zaučini:

– Kad je tako, daj braćo Graovljani da se zakunemo da se Turcima nećemo predavati, no da ćemo se klati do jednoga.

Onda je moj otac poslo pismo Ali-paši u kome mu javlja da mu harač ne da Graovo koje je crnogorski Gospodar zaštitijo svojim krilom. Odleti pismo u Mostar, a Vezir josni s vojskom na Graovo. Kad mu dojavili kakva se sila Turaka zakotrljala na Graovo, moj ti otac pošlje protopopa graovskoga, popa Šćepana, na Cetinje da ište pomoć od Crne Gore. Ali dok su šćekali tu pomoć, Turci su nagamili na Graovo i popalili sve do kuće Jakovove. A otac mi se Jakov zatvori sa svojom braćom i rođacima u Pećinu te se iz nje brani. Isti ti dan pogini sin popa Šćepana, Mitar, i brat moga oca, Lako, i još dva-tri rođaka moga oca.

Vojska turska učinjela oko na Graovsku rijeku i uvatila sve vode graovske. Narod sa stokom uteci blizu granice austrinske ali dočekaj švapske straže i ne dopušti da sibljan graovski pređe granicu austrinsku.

NOVINAR KAŠIKOVIĆ: Eto kakva je Austrija, kakva je bila takva je i danas, neprijatelj krsta sa tri prsta.

VOJVODA ANTO: Ne bik se tako zalijeto, đetiću, jer ima i druga. Da su nekad Mlečani, a potlje Austrija zatvorili primorske pazare za Crnu Goru i za isto moje Graovo, ne znam, duše mi, šta bi danas bilo od Crne Gore. Veliki ko veliki, mali s velikijem izlaze na kraj ako imaju više pameti no zažetosti. No, da se mi vrnemo na pravac naše priče.

Luda đeca pište od žeđe. Ja isti za tri dana vode pijo nijesam, no sve prodan plači od žeđe, od muke lipovinu guli pa je grizi po ustima. Kad je bijo treći dan, vidi moj otac naše zgibenije od žeđe, te ti on poruči Smail-agi Čengiću i pitaj ga oće li dopuštiti da pred Pećinu iznese svoga brata i rođake da ig ukopaju, jer od mrtvije ljuckije tjelesa koja trunu nije se moglo opstat u Kulu ni u Pećinu. Smail-aga, junak i gazija, dopuštijo je i zanudijo moga oca da se sastanu i razgovore.Taman kad su počeli razgovarati, moj otac i Smail-aga, pomoli se crnogorski barjaci na Zamaćevo Ždrijelo. Vidi to Smail-aga, ostavi mog oca, baci se na ata, pa u trk put Umca! Tu je bijo turski logor što je namješten sprama kuće moga oca, vojvode Jakova. Smail-aga je bijo veliki junak i lukav vojskovođa, pa naredi Turcima da dižu čadorje i da krenu uz polje put Nikoljske crkve. To vidi Crnogorci pa pomisli da pobljegoše Turci, zaviči ti jedan od Crnogoraca:

– Aaaa, ko je Crnogorac i junački sin, uteče stari dušmanin, ajdemo mag u Agarjane!

Onda su Crnogorci nalećeli na našu kuću, našli dosta rakije te se tu nakresali onog plama nebeskoga! A moj brate, ne zna rakija šta je kadija!

Kad je Smail-aga umamijo Crnogorce u polje Graovsko, onda ti udari na onako pljane Crnogorce jedni Turci od polja, a Smail-aga od brda. Tu ti je za jedan sat poginulo četeres Crnogoraca, među njima i brat vladike Rada, Joko, i stric današnjeg gospodara Nikole, Stevo. Ono Crnogoraca što je preteklo iz boja naždili su da blješe i pobljegli, a nas ostavili da crkavamo od žeđe. U to dođi kod mog oca protopop Kovačević, Andrija Milošev i Bajo Stanić, dođi oni, a moj ig otac pita što su došli. On pita, a oni odgovaraju:

– Došli smo, Jakove, više narod ne more življet, no sve pocrka od žeđe. Austrija ne da u njezinu zemlju, a Crnogorci utekoše! No, Jakove, ajde da se predavamo Turcima, zašto propade nesretni narod?

Utoliko im je moj pokojni otac odgovorijo:

– Znaš li, pope Šćepane, kad ispod one tvoje šljive vikak da rđave ljude zastavimo, a da harače platimo i preklonimo se Ali-paši, e nijesmo se mi kader boriti protiv njegove sile. Ja tako zborik, a vi svi Graovljani ko iz jednije usta rekoste: „Ti si se, Jakove, gotovo poturčijo, mi ne damo harače u zdravlje gospodara vladike crnogorskoga i njegovije Crnogoraca.“ Tako ste zborili, a sad se predavate Turcima, knez Lazar Todorov Andrijašević predo se još na Preobraženije Turcima.

Na to mu je, pričaše pokojni mi otac, pop Šćepan odgovorijo da su onda tako mišljeli, jer su se nadali da će im Crnogorci pomoći, a niko nije pomišlja da će onako Crnogorci pobljeći z Graova kad ig je naprco Smail-aga Čengić.

Tu ti se zdogovori moj otac Jakov z graovskijem glavarima te odu da se poklone pred Smail-agu i Asan-bega: pop Šćepan i Andro i Bajo i uzmu od svake porodice još po jednog čoeka, a knez Lazar je i svakako već bijo kod Turaka.

NOVINAR KAŠIKOVIĆ: Oprostite,vojvodo, Vi spominjete Smail-agu Čengića bezmalo sa simpatijama. A koliko ja znam iz snažnog spjeva Ivana Mažuranića bio je to opasan zlotvor i haračlija.

VOJVODA ANTO: E, moj mladi prijatelju, pljesma je jedno, a ono o čemu ona pljeva more biti sasvijem drugo. Pljesma ne bi bila lijepa za slušanje da samo pljeva istinu. Čućeš ti od mene, Kašikoviću, još lijepije riječi o Čengić Smail-agi s Lipnika na krajini ljutoj. No, prije no što nastavimo donesi mi, Radivoje, konatu studene vode. Nešto mi se suši grlo, staro grlo pa odrpavilo.

Te bogme, kad su se preklonili pred Smail-agu i Asan-bega, isti Smail-aga Čengić reko im je da su zalud došli prije no dođe preda nji moj otac Jakov. Oni ti se vrni otole s crnom kapom u žalosnu ruku te reci Jakovu šta mu Smail-aga poručuje. Moj ti otac to saslušaj, pa odma reci da će uputa da ide pred Turke. Pokojni mi otac Jakov ovako o tom svom naumu zboraše.

– Ja onda nešto pomislik kako ću na muke da umrem. I po dva puta, duše mi, promišljak da sam sebe ubijem, pajopet promislik – voli sam da na muke umrem no sam sebe da bidem katil, pa onda zavikak bratu Živku i bratu Vuku: „Ajte, braćo, da vidite kojom će me mukom umoriti Ali-paša, a mogo bi i Smail-aga prije Ali-paše.“

Otole ti oni kreni uz polje Graovsko i dođi u dno Rijeke kod onije grobnica u Petkoviće đe su bili čadorovi Smail-age i Asan-bega. Pod čador je isti Smail-aga, Asan-aga, beg Ljubović iz Nevesinja i kapetan od Ljubuškoga. Ne zbore ništa, dok podocak zaučini Asan-beg:

– Eto i ti došo, Jakove, ma jedva!

– Evo dođok, čestiti beže!

– Vidiš li glave pred Čador?

– Viđu, beg!

– Koliko je Graovljana poginulo?

– Četrnes – ja odgovaram.

– A Crnogoraca znaš li koliko je poginulo?

– Ja, beg, ne znam, tu ima glava svega pedeset i dvije.

– A poznavaš li, Jakove, tu glavu što je najviša?

– Ovo je glava jednoga moga rođaka – odgovara moj pokojni otac!

– E vala tolike glave vidijo nijesam – pošprdivo se beg Asan-beg.

No uonoliko će Smail-aga, koji nije pošprdica no junak i gazija:

– E, Jakove, o tvojoj duši i onoga vladike s Cetinja ove glave, da ste šćeli s mirom da date carevu miriju ne bismo danas ovako zborili.

Nešto su onda begovi među se turski smrsili, Turci se počni okupljat i dizat čadorove. I jopet će zaučinjet Smail-aga:

– Imaš li, Jakove, konja?

-Ne, beg. No bik vas nešto molijo – zborijo moj pokojni otac i pristupio mu ruci, al se, veli, ne dade poljubit.

– Šta bi zborijo, Jakove?

-Da me puštite, Smail-beže, da odem do kuće. Uzo bik konja, nešto troška da nijesam gladan i što od aljina da preobučem.

Na to će Smail-aga:

– Ne mogute puštit, Jakove. E nećeš se vrnut, pa ću onda ja poginut od Ali-paše.

Uonoliko ja mu ko s nokta odgovorik:

– Zadavam ti, beže, čistu božju vljeru da te prevariti neću, niti svoju riječ pogaziti!

– Ajde, Jakove. Ako se ne vrneš, platik ja za tebe Ali-paši ko vuk s čaprom.

Moj otac je otišo kući, ponamirijo se s onijem što mu treba i pojašo konja. Poćero je konja koliko more skočit i stigo Smail-agu i Asan-bega š njijovom tevabijom na Šeovića Glavicu. Otole su Turci s robljem graovskim sašli u Trebinje, tu nađi Ali-pašu, pa otole skupno u Ljubinje, iz Ljubinja u Stolac, iz Stoca u Mostar.

Potlje tri čela izveli su pred Ali-pašu moga oca Jakova i popa Šćepana Kovačevića. S Pašom, veli, siđaku Smail-aga Čengić, Asan-beg i beg Ljubović. U jedno doba Ali-paša je reko:

– Dobro došo, ajduče Jakove!

– Bolje vas našli, gospodare!

– Andasani, što će ti, Jakove, da moju vojsku potežeš na Graovo i što zoveš Crnogorce da ti pomažu?

– Gospodare, eto naša manita pamet. Što tražili – to i našli!

– Valaa, Jakove, ne moreš platit šta si zla ovoga puta učinijo, da imaš na sebe dvadeset glava ne bi to moglo platiti, andasani –zaučinijo Ali-paša.

– Gospodare – zborijo moj otac – vidim da miritamo od Vaše strane da nas pogubite. Ali je za sve kriv Mamut Šeović iz Korjenića što ste ga poslali da kupi harače u Graovo. Mi, čestiti pašo, imamo vašu buruntiju u koju se bistro čita: ko ima muško dijete u kolijevku da on ne plaća carske arače! A Mamut Agov to nije slušo no je uzo harač i od muške đece u kolijevku.

U to će Ali-paša:

– Jakove i pope Šćepane, ajte doma! Dosad sva zla što ste učinjeli nek vam je prosto, ali se od sada čuvajte! Ako po sada Graovljani stanu četovat i s Crnogorcima plijeniti niz Ercegovinu, kunem vi se likom Alaha velikoga i bradom njegova proroka Muhameda – oba ću vas žive na kolac nabiti! Kad dođete na Graovo, nađite dobrije pedeset momčadi da panduraju od Crne Gore. Davaći im na mljesec po mađžariju i po oku brašna na dan. To učinite i pasaj se, Jakove, Crne Gore i vladike crnogorskoga! E ako čuk da nijesi – svu ću ti kuću iskopati. Drugi ti put opraštanja nema i ajte zbogom, andasani!

Tu se moj otac i pop Šćepan prekloni i šćedi da poljube ruku Ali-paši, ali on im ne dadi da ga poljube.

NOVINAR KAŠIKOVIĆ: Vojvodo, primjećujem da Smail-aga i Ali-paša nijesu dozvoljavali da im se ljubi ruka. Zašto?

VOJVODA ANTO: Mora, Kašikoviću, biti milosan razgovor pa da se zasluži ruka višega za poljub. Okle će dat beg da mu se ljubi ruka od strane onoga koji je odudarijo pa ne plaća harače i zameće bune na krajini, ko što su ig zametali Graovljani.

Te što ti rekok, digni se otole moj otac i drugi što su š njime bili privedeni u Mostar i dođi u Graovo. A utoliko bani beg Mušović iz Nišića te od Graovljana pokupi carske harače. To bidi uskosu Vladici i Crnogrcima, te vladika Rade spremi Andriju Petrovića Cucu da uzme život mome ocu sedep toga što je Graovo platilo carevu miriju. Ali razminulo se nekako da krv bracka ne leže. Andrija je bijo zet vladike Rada, pa što šura s okom to Cuca skokom!

Tako smo s Turcima u miru stajali sve do iljadu osamstotina trideset i osme godine. No, onda se novo krvavo kolo zamrsilo. Otišli o Gospodinu dne banjski i graovski glavari u manastir Kosijerevo da se mole Bogu, a isti Mamut Agov iz Korijenića uzmi deset Turaka i dođi na dućan Jezda Kovačevića na Graovo. Tu Turci pošedaj, a u smirivanje sunašnje naljezi dva Crnogorca iz Cuca, nosili su nakvu robu da prodavaju u Kosijerevo. Dođi ti tu do čegrsti pomeđu Turaka i Cuca, te Mamut Agov posijeci jednoga Cucu, a oni drugi uteci. Otole Mamut pobljezi u Korjeniće i unesi glavu crnogorsku. Kad to čuj glavari cucki, oni ti poteci na Cetinje i stani davijati Graovljane pred Gospodarom. Nijesu rekli da je Turčin Šeović pošeko Cucu, no da su ga pošekli isti Crnogorci.

Onda ti moj otac Jakov, isti pop Šćepan i još desetak ljudi dođi na Cetinje o Đurđevu dne i pristupi Gopodarevoj ruci. Ne stijo Gospodar š njima da zbori, no zaučinijo zet mu Filip Đurašković:

– Što će vi, Graovljani, da siječete Crnogorce kroz Graovo? Zar vi je malo onije prvije?

Na to će moj pokojni otac vojvoda Jakov:

– Kome to spominješ prve Crnogorce?

A Filip će na to:

– E to baš tebe, Jakove!

Moj ti se otac nadni od ijeda velikoga, pa ospi:

-To nije istina, Filipe Đuraškoviću, da smo mi Graovljani šekli Crnogorce. A što nam prigovarate da smo se predali Turcima kad je sila Ali-pašina došla na Graovo, bolje bi bilo da upitaš šta tada učinješe Crnogorci! Došli ste samo jedan dan te se s Turcima pobili, pa ste isti dan pobljegli ko mačke s jebališta!

U to će Gospodar zavikati:

– Ostavite razgovor.

Na to će reći Stevan Perkov Vukotić koji se računo ko najpametniji Crnogorac u oni vakat:

– Ja ti se čudim, Filipe, lijepe mi vljere što tako zboriš! Ne more se zborit da su Graovljani rđavo činjeli, no su oni s nas popaljeni i pošećeni. A ko je reko onijem Cucama da idu u Graovo, šta su tražili to su i našli.

No, nekako su se srabošili i vrnuli na Graovo moj pokojni otac i oni što su išli š njime kod Gospodara. Onda ti je, bogme, Gospodar stijo da gradi svoju vorticu na Umac, a da bi to učinijo moro se dopisat s vezirom u Travniku, e je znao da se u tome pravcu ne more ništa učinjet s Ali-pašom u Mostar. Onda veli moj pokojni otac:

– Gospodar smislijo i učinijo te ti nas petina Graovljana i šesti Gospodarev poklisar Radovan Piper, stetivi pravo u Travnik u Bosnu ponosnu! Dođi u Travnik, tu nas vezir liijepo primi. Nađoše nam konak u jedan ân, lijepo i nama i konjima – dosta jesti i piti! Tu smo ti stajali do po Nikoljudne, a onda nas jedan dan pozva paša u svoje Saraje. Pozva i dade mi buruntiju da sam Graovski vojvoda, ja i dijete moje nakon đeteta, i drugu mi buruntiju dade da dava Graovo 250 talijera harača, da ja uzimljem 50 talijera, da 200 talijera ide caru u ćesu i da se dava agama trećina od zemlje i plati nama trošak i dade mene paša jedan ćurak, a popu Šćepanu jedan binjiš do zemlje i dade nam 50 dukata za trošak. A Gospodaru na Cetinje posla po Radovanu jednog ata zelenoga!

Kad su se vratili iz Travnika moj otac i vojvoda Jakov i ostali, nije on stijo, ali jes Radovan Piper da se ide pro Mostara, oće sile nema da ga zaustavi. Dođi oni, a šutri će dan Ali-pašin kavaz pravo preda nji pa reci: „Zove vas gospodar Ali-paša!“ Dođi pred Ali-pašu, paša šedi na divan, neće da zbori s Jakovom no se obrni popu Šćepanu:

– Dobro došo, proto, iz Bosne!

– Bolje vas našli, Gospodare!

– Jeste l zdravo putovali u Bosnu?

– Jesmo zdravo i u zdravlje vaše, svijetli pašo!

Ali-paša se ijetko nasmij pa zbori:

– Bogme, proto, da ste vi išli u moje zdravlje ne biste vi polazili u Bosnu. Znaš li, proto, da sam ja i svoga brata ubijo kad je stijo da bide Gospodar od Ercegovine, pa ne dadok mu! A nekmoli da popuštam onome šljivaru iz Bosne! Nijesi pogodijo, pope, pravijem pravcem ni ti, ni Vladika š Cetinja, ni vezir iz Mostara, no ste krenuli ćoravijem putem, andasani!

Neću ti pričat, Kašikoviću, kako je Ali-paša zaustavijo moga oca u Mostaru, kako su Graovljani tamo robovali i kako su bili pobljegli iz mostarske tavnice i kako su ig Turci uvatili i jopet pred Ali-pašu doveli. Samo ću ispričat kako sam ja s mojom babom došo na Klobuk da ko taoc bidem za moga oca vojvodu Jakova…

NOVINAR KAŠIKOVIĆ: Oprostite, časni vojvodo, Vi često spominjete Klobuk, a ja gotovo ništa ne znam o njemu. Recite mi nešto.

VOJVODA ANTO: E to ti je jedan zaravnjeni kameni vis, niko široko iz Mirotina, a digo se pod nebo. Stoji Klobuk ko stražar koji osmatra Ercegovinu, a s pogledom prebača Ilijino brdo i Graovac. Tu ti je bijo tvrdi turski dizderaj, te tvrd i temeljit… No šta ti rekok, ja sam ostao na Klobuk u taočluku, moj otac otišo u Graovo. Na Klobuk sam vidijo Smail-agu Čengića, Mujagu Mušovića iz Nišića i Zaira Tanovića iz Gacka. Svaki dan mi davaj Smail-aga i Kavazbaša gurabija, a moju babu blaže s riječima: „Ne boj se, babo, nećemo ti ništa učinjet ovome tvome unuku, baš i da se ne vrne Jakov iz Graova ne bismo ti unuka vodili u Mostar!“ Kad se vrnu moj otac, on ti produži da robuje u Mostar, a ja i baba se vrni u Graovo. Tada mi je bilo godina petnes.

Ko što namenuk, Gospodar š Cetinja uz dogovor s vezirom iz Travnika podigo vorticu na Umac. Ali Gospodar i Ali-paša se pogodi da se Gospodar makne s Graova i da se razvali vortica, da je Ali-paša razvali, a da Gospodaru isplati tri iljade dukata, to jes madžarije u gotovo. E moj brate, đe ne more da zapne burgija ni čuskija – more zlatna ćesa, duše mi! Kad to čuj, moj ti otac potegni pravo kod Gospodara, pristupi mu ruci, pa prozbori sa suzama u očima:

– Gospodare, kud je ovo krenula vojska crnogorska z Graova?

Uonoliko Gospodar odgovara mome ojađelom ocu Jakovu:

– Bogme, vojvoda Jakove, da ti pravo kažem, ja se pogodik sa Ali-pašom oko Graova: da se poruši vortica i da Graovo ostane Ali-pašino, da davate carske harače Ali-paši i agama trećinu sa zemlje.

Utoliko se moj otac udari šakama u glavu i zakukaj iz glasa:

– Aaa, Gospodare, šta učini od ovog nesretnoga plemena!?

– Ne boj se, vojvodo Jakove, ja za vas mislim i kad spavam!

Otac mi stisne srce, a sveži jezik u čvor, uzmi crnu kapu u žalosnu ruku te među svoje Graovljane da im kaže šta ig je jopet čekalo od paše iz Mostara i od Cetinsjkog gospodara.

SCENA VI

Dolazi vojvodina Stana s posluženjem. Nafetala na jedan pljat pršuta, a s drugoga se bijeli sir. Iza nje ide Radivoje s nenačetom pšeničnom pogačom.

VOJVODINA STANA: Anu, metnite na usta fetu pršuta i zalagaj sira da ne jednoničite uz tu rakiju. Ti se, Anto, raspričo ka da si na katun, a ja otršam putnike i namjernike. No ajde, uzmite, prijatno vi bilo.

VOJVODA ANTO: Ma nije, Stano, no si ženska banica! Ja bijak počo da opljuckujem uz ovu lambekošu, e baš si dobro došla. Uzmi, Kašikoviću, ne stidi se. Založimo da slađe popijemo po konatu vode.

Te što ti pričam, i vojvoda Jakov i Graovo nekako su se varakali s Turcima i Crnogorcima sve do iljadu osamstotina i pedeset i druge godine, a potlje je bilo ovo što ćeš čut. Ovo dosad što sam za moga oca Jakova pričo i za ostale Graovljane sve sam to s očima vidijo i upamtijo sam. Doduše, nijesam vidijo kako se razgovaralo s Ali-pašom i pokojnim vladikom Radom, no mi pričali on pokojnik i pop Šćepan. A sad ću ti pričat o onome đe sam ja bijo s ocem i brez pokojnoga oca.

Novi crnogorski knjaz, Danilo, udari na grad Žabljak i objavi rat Turskoj, a turska sila kreni na Crnu Goru. Derviš-paša kreno pro Banjana, a kod moga se oca pritrevijo isti Andrija Petrović Cuca. Utoliko moj otac stade da zbori Andriji:

– Serdare, evo ja ću danas poći z Graovljanima put Banjana, a ti izađi s Cucama u ove gore Graovske neka Turci vide da imamo crnogorske vojske u indatu! Ja ću se zatvoriti s ovo nekoliko momčadi naše u kulu i Pećinu, a ti se moreš svaki dan biti s Turcima i tain im uzimati.

Utoliko Andrija reče mome ocu Jakovu:

– Prestani, Jakove! U šta si se zavezo i u koga se uzdaš, no ajde pa se predaj Turcima, e ako imalo krenu Turci s Graova u pravcu Cuca ja ću im se predati.

Utoliko moj otac srdito reče:

– Ko da se predava, orjate cucki!? A da se nijesi oženijo od kuće Petrovića, ti bi kopo kroz one rupe budakom ko ti i otac te kopa.

NOVINAR KAŠIKOVIĆ: Oprostite, vojvodo, zanima me šta je Andrijina žena bila vladici Njegošu, je li mu bliska rodica?

VOJVODA ANTO: Ne bliža rodica no rođena sestra po ocu i majci. Ime joj je bilo Marija, banica ženska, ma pojađela mlogo cotava. Jedna joj je noga bila kraća za mušku podlanicu. Ne bi ona ni zapala Andriju Cucu da pusta nije bila romica. Sakata u nogu, ma zdrava u pamet i bogata u ljuckovinu. Nije joj Andrija bijo ni primać.

E tu ti se njig dvojica poijediše, serdar Andrija sunu put Cuca, a pokojni otac ode s Graovljanima na granicu od Banjana, na Riječane. Vojska turska učinjela oko na Banjane i Velemlje. Pošto viđeše Turci naše barjake, odvoji se ise njijove vojske te se š njima pobismo. Do prvoga mraka oteli smo turskije konja, sedlanika, više no trides i pošekli glava turskije šes. Otole se mi vrati u Graovo.

Pošto svanu, jevo ti turske vojske niz Graovo i učini se oko kod Umca. Posla Derviš-paša Mamuta Kinkovića da izlazimo iz Pećine, ali moj otac odgovori Mamutu: „Kaži Derviš-paši da neću izlaziti slobodno!“ Mamut ode, a topovi staše gađat našu kuću i Pećinu. Prvi dan puklo je na našu kuću topova sedamdeset i pet ali malo đe mogaše tvrdu kulu probit! Za tri dana prenosili su topove na svaku bandu i gađali. Graovljani se sijeku po polju i u Zamaćevo Ždrijelo, a od Cuca i Crnogoraca ni glasa ni avaza!

Pošto vidi Derviš-paša da se nećemo predat, Turci na našu kuću dovukoše velike bale slame i sijena, a naša kuća je bila pokrivena šticom strževom. Slamu i sijeno bašibozluk zapali, kuća privati vatru ko lučevina! Pošto se kuća zapali, mi svi pobljegosmo u Pećinu! Uljegosmo i ranjenike unesosmo, a oni koji su poginuli izgorješe u kući. Za četiri dana i četiri noći nijesmo spavali, pocrnjeli da se ne poznavamo, uvatijo dim za očinji vid svakoga!

A bogme kad su došle vile očima i kad je otac dobijo buruntiju od Derviš-paše da se more predajom bar nešto glava spasit, izađi mi svi iz Pećine. Odvedoše me pod čador Derviš-paše i on me pita:

– Đe su ordeni tvoga oca?

Ja mu odgovorik da su ostali u Pećinu, a on mi odma naredi da ig donesem iz Pećine. Ja na škrnju moga oca, kad je već razvalili i sve iž nje odnijeli, a ostali ordenji. Te ig ja krijući uzmi i metni u njedra. Onda me Turci svezaše i više me ne vodiše pred pašu. Nijesu me vodili jer sam im reko da u očevu škrinju nema ni ordenja i ništa.

Jednu me noć nizami povedoše pod jedan čador kad li tamo šedi moj pokojni otac. Stražari ga jedan nizam i š njime zbori i donese mu za ručak i večeru lijepo jelo: mesa i oriza, a dali mome ocu jedan stramac i jorgan. Imaše pića dosta. To šiljagu naši ljudi iz Austrije. Turski je zakon dobar u tome što se moglo roblju donositi piće i jestivo u tavnicu.

Stajali smo u Graovo svezani otko su nas primili do četrnaestoga fembruara, a onda se krenu turska vojska z Graova i povede nas roblje. Bijaše veliki snijeg. Na Graovac smo noćili brez ikakva pokriva, a udari ledna kiša! Otole nas povedoše put Klobuka. Moj jedan rođak bijaše nešto rđav te ga tu pošekoše. Na Klobuku smo ostali u jednu izbu četiri dana. Uto nas povedoše sve svezane jednog za drugog u konope. Pošto nas izvedoše iz grada Klobučkoga na jedno po sata tu mi oca Jakova pošekoše, Bog da mu prosti dušu! I tu poznadok jednoga Korjenića pa ga zakumik Bogom da reče popu Ristu Kujačiću da mi oca ukopa. Pop ga je saranijo kod Aranđelovske crkve.

Neću vi više pričat kako smo se ko prebljena zmija vukli od Klobuka na Arslanagića most, a otole preko Trebinja, Žabice i Ljubinja i Stoca dokle su nas spratili u Mostarsku tavnicu pod volat. Ko je bijo zloživotan umro je, a ko nije mogo da se noga drži pošečen je.

U Mostarsku tavnicu mene zakovaše u gvožđa koja su bili pripravili za moga oca. U gvožđima bijaše oka sedamles, a na ostalo roblje metnuše mala gvožđa. U tavnicu sve bijagu kosti od ljudi. Prozora nema, veliki glib i smrad. Đe ležimo sve činimo. Turiše nam malo ljeba i vode dolje pod volat. Najstariji na našu tavnicu bijaše Arnaut, a zvaše se Asan Čauš. Jes Arnaut i Turčin, ali imaše ljucke duše. Mi ga prekumi da nam se otvori malo prozora i da se očisti glib ispod nas, te on učinje nam na volju pa nam se otvorimalo mazgale da uljeze arija i zrak sunčani i umanji se dženev ispod nas…

NOVINAR KAŠIKOVIĆ: Vojvodo, Vi imate veliku dušu kad jednako pravedno govorite o Crnogorcima, Turcima i Arbanasima.

VOJVODA ANTO: E, moj Kašikoviću, i Asan Arnaut ima ljucke duše ma nemaše banjski i drobnjački glavari koji su bili u istu tavnicu đe i mi. Banjani i Drobnjaci imadu para pa dobavljaju te pecijau kavu više nas, mi smo bili pod volat, a oni u odaju iznad nas. I pića i duvana dobavljaju, a mi graovsko roblje kroz mazgalu gledamo kako usrkuju kavu i duvanske šige odbijaju! Ne smetaju im zatvorske vlasti da kupuju, a mostarski vladika i mostarski trgovci zaimljavaše im para, a nama ne daju ništa. Ne mogu nas Graovljane Pivljani, Banjani i isti Drobnjaci viđet koliko đavola apatnoga, no nas kunu i kad mi š njima ne progovaramo: „Sve nam je ovo s vas Graovljani i vojvode Jakova što zameće bune po krajini. O njegovoj duši visilo!“

Robijamo i Boga molimo da se tavnice kurtališemo. Ja zamoli onoga buljubašu od tavnice da odem u neđelju u crkvu i on mi dopušta. Odvucaj ja nekako gvožđa do crkve i odstoj svetu liturđiju. Otole panduri sa mlom put tavnice, a tavnica je taman kod rijeke Neretve. Zamoli ja pandura da me pušti da na Neretvu umijem ruke i obraz i da se otrijebim od živne koja mi je iz oči strcala. Na roba u tavnicu navale uši pa ti jednako mile kroz kosu i kroz opanke. Ja pitaj, a Turčin imade duše te mi dopušti. Čučno ja na onu rajsku vodu i umivam vid očinji, dok utoliko jevo ti jednoga staroga Turčina pa me pita.

– Jesi li ti sin vojvode Jakova Dakovića?

– Jesam glavom i bradom, efendija!

– A kako si, Anto?

– Evo vidiš kako sam, efendija!

-Zar me ne poznavaš, Anto?

– Ne ja, a okle bik te poznvao, kumim te Bogom?

– Ja sam Bijedić iz Korjenića. Dosta sam u tvoju kuću izijo soli i ljeba s tvojijem ocem, vojvodom Jakovom!

– More biti!

– Imaš li što da arčiš u tavnicu?

On tako pita, a ja odgovaram:

– Nemoj se, Turčine, rugati s robom u gvožđa od sedamles oka! Ali ti je zapalo pa more ti bit!

– Ne rugam se ja, Anto, turske mi vljere i brade Svečeve!

To reče Turčin i produži, kad ne bi nekoliko evo ti ga vrno se. Dava mi dvanes talijera i veli: „Na ti ovo, Anto, pa se pomogni u tavnicu da ne skaplješ. Ako se skapulaš od tavnice i bideš živ – vratićeš mi, ako li ne bidneš – neka ti je sve alal ovoga i onoga svijeta!“

Ja uzek novce i odvucak gvožđa u tavnicu. Jedno jutro jevo ti istoga onoga Asana Čauša te mi skinu gvožđa i povedoše me pred pašu. Bijaše to novi paša, ne stari Ali-paša, no drugi. Mislim ovo me vode da me objese ili ture u Neretvu. Ja pred pašu, a pita me terdžuman:

– Jesi li ti sin Jakovov?

– Jesam!

– Evo ti je došlo od čestitoga našega cara da idete doma, ti i ostali koji su s tobom u tavnicu.

E mi smo otišli iz Mostara, ali ne suvijem no mokrijem. Prvo Neretvom a onda morem debelijem. Pomogo nam je konsuo austrinski i njegova žena da tako otputujemo. Nijesmo smljeli suvijem jer smo se bojali da će nas smaći Turci Korjenićki kad nalježemo pro njijove inorije. Vaporom smo došli u Risan, a vapor nam je spremijo guverner Mamula iz Kotora. Uljezi mi svi u špedo, svi do mene i moje vamilije, a mi odosmo u pokojnoga Mića Ćatovića.

U risanski špedo bili smo jedan mljesec dana. Tu umriješe dva Graovljanina koji su bili u Mostar. A medig je svaki dan dolazijo da vidi kako smo i davo nam medežine. E jedan dan dođe cirkuo iz Kotora i dade svakome po deset fijorina, a mene dade sto fijorina. S tijem fijorinima mećanili smo se na Graovo, a da ne bi te pomoći nijesmo mogli ostat živi na golu graovsku ledinu.

E, bogati, zaboravik kazat nešto o banjskijem glavarima koji su bili u Mostarsku tavnicu! Kad se mi Graovljani pobismo s Derviš-pašom na Riječane, kod paše su bili glavari banjski: pop Krsto Koprivica, knez Limun Baćović, knez Pajo Milošev Kilibarda, juzbaša Zeko Ognjenović, Šćepan Sarić i Đuro Knežević. Oni potrči paši pod čador da ga pozdrave, a Derviš-paša ig povezo jednog za drugoga i poveo put Mostara. Kad su ig vodili kroz Trebinje, pop Koprivica bijo je najprvi, a bili su ga zauzdali te ga vodili zauzdana ka konja! Isti pop bijo je otišo Derviš-paši najprvi u Gacko da ga srete i učini mu temena. Eto šta je dočeko od Derviš-paše. E Graovljani se nijesu tako preklanajli pred Derviš-pašom.

Kad se pod vojvodom Lukom Vukalovićem pobunila Ercegovina, Kadri-paša će aknut na Crnu Goru jer je znao da se Ercegovina brez kudreta iz Crne Gore ne bi ježila na Turke. Jedan dan dođe mi jedan Banjanin i kaza da je vojska iz Bileće osvanula na Banjane ravne i da vas narod banjski blježi glavom brez obzira. Idi ja i izvidi šta se to čini u Banjane, ali po mome jadu kad sam se vrto u Graovo pani mi konj poda mlom te ja slomij nogu na dva komada. Iz Graova me poniješe na nosila u Risan da se vidam. Kadri-paša pritisni Graovac s carskom silom i ercegovačkijem bašibozlukom, a vojvoda Mirko Petrović bani na Graovo s pet iljada Crnogoraca. I pobijse dvije vojske na dva dana pred Spasov dan i pogini ta dan dosta i Turaka i Crnogoraca. No neću ti o graovačkom boju pričat sedep toga što mi nije dala sudbina da u nj bidem. Dok su se Crnogorci, Graovljani i isti Banjani šekli s Turcima agarjanima, ja sam bole bolovo u Risanski špedo. Ali sve je to naka sudbina!

NOVINAR KAŠIKOVIĆ: Zbilja, časni vojvodo, je li Vam žao što nijeste bili učesnik Grahovačke bitke gdje su Crnogorci izvojevali sjajnu pobjedu, a što će Crnoj Gori otvoriti put do pune nezavisnosti i međunarodnog priznanja?

VOJVODA ANTO: Ne more čoeku bit krivo na ono što je u božijim rukama. Šćela je nakva sudbina da slomijem nogu uoči boja, a mogla je ta ista sudbina namljestit da uboju Graovačkome izgubim glavu. No da ti privršim ovu priču, pa da idemo na ručak. Čujem da miriše raštan s kaštradinom što je zgotovila Stana za nas dvojicu.

I nakraju ti kažem ovo ko da sam na ispovijed! Što se tiče Graovljana dosta ig je jada ubilo sa svake bande. Jedno od Turaka, drugo od Crnogoraca, treće od Austrije! Nikome nijesu bili pravi, a svakome krivi, svak ig smatro svojijem a oni bili svakome vljetru na ometu! Isti su Graovljani šekli Crnogorce, ali s vr sebe! Dođi Crnogorci da mu uzmu ono živo što ima preda se, pa se Graovljani brani s vr sebe, ali nikada glavu Crnogorsku nijesu ponijeli na gradove turske, to jes u Mostar, Trebinje ili u grad Nišićki, ko što su imali običaj Crnogorci te su jedan drugoga šekli i nosili glave u Mostar i Skadar.

Graovljani vazda bili vljerni Cnoj Gori e smo i sami Crnogorci, ali oni su na nas gledali ko na braću kad im treba, a ko na turske podložnike kad im ne trebamo.

Pričo mi je pokojni otac Jakov kako mu je pričo njegov otac, i kako je on sam zapazijo, kad su Turci udarali na Crnu Goru, vazda je bilo nekije glavara da ne bidu vljerni svome otačestvu i svome Gospodaru. Bog sami zna dokle će to biti tako.

I na ultimu mogu ti reći, dragi moj Kašikoviću, da bik lakše podnosijo staros svoju i mirnije bik kreto na put s kojega povratka nema, kad bik zno da će i u Graovo i u svu Crnu Goru nestati ljuckog šemena iz koga niču neljudi koji radije služe tuđinu no svome narodu.

SCENA VII

Dižu se vojvoda Anto i novinar Kašiković te odlaze u kuću. Momak Radivoje uzima škanjeve, a izlazi iz kuće vojvodina Stana.

VOJVODINA STANA: Napričaste li se kumim vas Bogom! Vala više je ručo i ko je goveda izgubijo. Unesi, Radivoje, i ta tavulin, što si se udendečijo ko na stražu.

Zavjesa pada.

PODIJELI.

VEZANI ČLANCI

04/02/2015

Novak Kilibarda: Tri oca

Komentari su suspendovani.

ZADNJI POPULARNI

21/12/2021
Proglas povodom gašenja književnog časopisa Ars

16/12/2021
Milorad Popović – PERFORMANSI VESNE BRATIĆ

16/12/2021
Popović bio gost Sveučilišta u Zagrebu

22/11/2021
OKF na Sajmu knjiga u Puli: Omaž Josipu Dolju

06/10/2021
Ars br.1-2 god. 2021

06/10/2021
Branko Čegec: Tamna tinta svijetle budućnosti

06/10/2021
Mile Stojić: Naš bog je krv

06/10/2021
Andrej Nikolaidis: Dnevnik iz vremena korone

Copyright © 2018 OKF Cetinje